

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naručnina se pošilja opravištvu v dijaškem semenišču (Knabenseminar). — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodaja knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Slovensko uradovanje.

(Izv. dopis.)

Nekemu posestniku na L..... v Š..... okraji prinese sluga polo z nakazano novo dačo, ki je pa, kakor je pri nas sploh navada, le na nemški strani izpolnjena bila. Posestnik se toraj brani polo sprejeti, rekoč, da ne umé nemški; ko mu pa hoče sluga vso reč raztolmačiti, ga odločno zavrne, da tega ni treba, kajti on sam ve toliko brati, kolikor mu je potrebno, samo v domačem njemu umevnem jeziku se mu naj napiše; tudi pravi dalje, da ne ve zakaj je pola tiskana slovenski in nemški, ako ne zato, da se Nemcem izpolni na nemški, Slovencem pa na slovenski strani. Ko sluga vidi, da nič ne opravi, odide in v nekaterih dnevih dobi omenjeni posestnik drugo polo, katera je pa bila povsem slovenski napisana. Tako je prav! Tirjajmo brez strahu, kar nam pravica in postava tirjati dopušča, in ne trpimo dalje, da bi uradniki svojevoljno postopali samo zato, ker slovenščine ne znajo ali je pa znati nočejo. Katerim je ljubo pri nas ostati, naj se slovenskega jezika naučijo, ako ga še ne znajo; tistim pa, katerim je slovenski glas prezoprn, da bi se mu hoteli privaditi, želimo srečen pot tja, kjer slovenska beseda njih rahločutnih ušes ne bode žalila.

Ravno tisti posestnik dokupil je letos mali vinograd na Da se napravi kupno pismo, poda se v pisarno notarja v Kupec odločno tirja, da se mu pismo slovenski napiše, pa ravno tako trdovratno se pisar brani, to storiti, ter celo trdi, da bi slovensko pismo niti veljave ne imelo, in bi ga sodišče, ker je protipostavno, bržčas ovrгло. Da bi se stvar ne zavlekla, se dotičnik končno uda in pismo se napiše nemški. Ta dogodek se nam tembolje čuden zdi, ker vemo, da je notar narodnjak in slovenskega jezika popolnem zmožen, pa se njegov pisar vendar ustavlja slovenskemu uradovanju. Ako se narodni možje temu protivijo, kako zamoremo potem to od naših nasprotnikov tirjati? Kedar se bodo pisma delala slovenski, takrat bode tudi ob konci pisem izo-

stajala tista zastarela in zoprna žlodrga „wurde deutsch aufgenommen und windisch verdolmetscht“, katera nas pred vsem razumnim svetom sramoti, kakor da bi bili mi sami nevedneži, nekaki mustasti in trapasti bebeci, katerim je treba vsako stvar prežvekovati. Nam se celo dozdeva, da je sveta dolžnost narodnih notarjev, da ljudstvo opozorijo, da so slovenska pisma ravno tako veljavna, kakor nemška, da se mora vsakej stranki tako pisati, kakor želi, ne pa da se celo ustavljajo želji ljudstva ustrezati. Tirjajte toraj vsi, ki imate pri notarjih opravka, da se vam pisma pišejo slovenski, posebno pa zdaj, ko je minister dr. Pražak sam to ukazal, ter vsem sodiščem po Slovenskem naznanil, da ima slovenski jezik ravno tiste pravice, kakor nemški, in da se morejo toraj slovenske vloge tudi slovensko reševati. Resnicoljub.

Gospodarske stvari.

Perutnistvo.

II. Za valitev potrebnih jajc je najbolje domačih odbrati. Od drugod dobljena moramo lepo varčno na hladnem shraniti, dokler jih ne nasadimo pod kvokljo. Kder le mogoče, naj dobi vsaka kvoklja svoja lastna jajca in naj sedi na lastnem gnezdu. Kajti tako se izvalijo najboljše piščeta. Mnogi nasajajo najrajši pure, ker se jim lahko veliko jajc podloži in so dobre valivke. Vendar tako izvaljene stvarice niso nikoli poznej dobre kvokle. Nasajene kvoklje se ne smejo zanemarjati tako, da bi stradale. Marveč treba jim je primerno streči s hrano in snažno vodo. Katere gnezdo dolgo zapuščajo, tistim se morajo jajca pokriti, da se preveč ne razhladijo.

Kder se s perutnistvom na veliko pečajo, ondi se poslužujejo namesto kvoklje, v ta namen izumjene mašine valivnice. Ta način ima veliko prednostij: 1) se lahko piščeta valijo v vsakem letnem času, 2) plemena se dajo leži in hitreje pomnožiti, 3) se izvali primeroma veliko več petelinčkov kakor putice; 4) izvaljene stvarice dajo se

gotoveje ohrauniti in vzrediti. Mašine valivnice morajo biti tako urejene, da ostane v njih toplota mnogo dni vedno jednaka, namreč 30° R. Večja toplota zamori živalice v jajcih, pa tudi če se mašina preveč razhladi, poginejo stvarice. Zavoljo tega je s takimi mašinami zmiraj veliko dela in še treba vedne pazljivosti. Najboljša je za manjše razmere Vallée-jeva mašina valivnica, za večje pa Oefele-jeva, ki ima peč za narejanje plina. Takšne mašine so svetovati za perutničarje blizu mesta, kder časih po mladej perutnini zelo poprašujejo in jo dobro plačujejo.

(Konec prih.)

O skrbi gospodinje za bolno družino.

II. Pomanjkanje živeža ali slaba hrana povzroča suhost, bledoba lica, medlost, manjkanje krvi, bledico itd. Gospodinja in gospodar naj skrbita za dobro in zdravo hrano. Mlajši ljudje potrebuje mnogo in krepkega živeža, zlasti oni, ki se morajo učiti t. j. dijaki.

Jedi naj se primerno izmenjavajo. Razen kruha ne tekne nobena jed, ako je vsak dan na mizi. Jed, ki pa ne tekne, tudi ni koristna.

Poteža, bljuvanje, slabo prebavljanje, želodčne (gastrične) in čutne mrzlice nastane od prepolnega želodca.

Pri jedi navadno otroci ne znajo prave mere; mati naj jih uči in na nje pazi.

Otroci, ki skoro ves dan neprestano jedó kakor brošči, postane trebušni, pritlikaveci, zopernega pogleda. Potrebno je tedaj, da jih pametna mati priuči reda in zmernosti, brez katerih ni teka in ne zdravja.

Bolni želodec se najleži s postom ozdravi; tudi mlačni kamilični čaj (tè) je dobro ozdravilo.

Pri nekaterih hišah dobivajo otroci mnogo in različnih sladkarij, zaradi katerih slabé in bolehalo. Tudi zobje jim hitro izpadajo. Nobena mati naj tedaj preveč ne daje svojim otrokom sladkarij, ako želi, da jej bodo zdravi in krepki.

Koristno in hvalevredno je, ako se navadimo raznih nezgod in tako utrdimo telo, vendar kar je preveč, pravijo, ni niti s kruhom dobro. Otrók, ki tožijo, da jih to ali ono boli, ne smemo vselej z grdo besedo odpravljati, češ, da so mehkužni in preobčutljivi. Ako kašljajo, naj ostane v postelji, ter ne pošiljajmo jih v grdem vremenu na zrak. Posebno deklice, ki so nežnejega telesnega ustroja, moramo varovati različnih nezgod, katere jim zlasti v gotovih časih zelo škodujejo.

Nastopki velikega duševnega truda so: iznemoglost duševnih moči, dražljivost čutnic, glavoból, slabo prebavljanje in smrt.

Tudi preveliki naporji tela (kakor dalnja in nagla hoja, vzdiganje in nošenje težkih bremen itd.) človeka hitro pohabijo, ter zlasti mladim ljudem škodijo. Skrbna mati naj pazi (posebno na hčere), da si s hitro hojo, težkim delom itd. ne pokvarijo zdravja.

Krmljenje goveje živine po zimi.

M. Da mlečne v hlevu krave tudi po zimi rade in veliko pijejo, za to mora se skrbeti. Mrzle vode se le tedaj dotaknejo, kadar so prav žeje. Zato je dobro, da se voda nekoliko vstoji in mlačna postane. Pa tudi tako se jim more želja po pitju vzbuditi, če se pijači nekoliko otrobov ali moke primeša. Za to je posebno prga ali oljnate preše dobra. Napajati se krave brž po krmljenji ne smejo, ampak v času med jedno južino in med drugo. Pri krmljenji in napajanju je mnogo lažje na tem, da se živina redno in kolikor mogoče točno ob enem in istem času krmi in napaja in da se ji o vsakem času tista krma pohladi, katere je živina vajena. Pri začetku zimskega krmljenja se to more poljubno vrediti, ali pri enkrat začetem redu se mora ostati. Dober se je tale red pokazal. Zjutraj se kravam položi rezano seno s slamnim rezanjem pomešano. Med 8. in 9. uro se napajajo. O 11. dobijo nekaj korenstva brez vsake druge stvari. Na to se jim dolge slame položi. O 3 popoldne se zopet napajajo in na to dobijo nekoliko celega sena. Zvečer dobijo kakor zjutraj rezanje vendar manj in ko so to posnedle, nekoliko korenstva in slednjič slame, katere nekaj povzijejo in s to, kar je v jasliah ostalo, se zjutraj pod nje nastelje.

Splošni nauki gospodarski.

1. Bodi varčen! Težko ti je, dragi kmetovalec, dan danes krajecar prislužiti, težko ti je pridelke, ako jih imaš nad domačo potrebo, v denar spravljati. Dobil si navadno le malo novcev za obilico pridelkov, ki so te stali mnogo obdelovanja; zato glej na vsak krajecar. Kupuj si le najpotrebnejših reči, katerih je za živež, obleko, gospodarstvo in gospodinjstvo treba! Prihrani si denarja zlasti za davke, katere imaš plačevati pred vsem drugim. Ako znaš pisati, nasvetujem ti pomoček, s katerim se človek lahko navaja varčevanja ali „šparanja“, namreč: „Zapišuj si v posebno knjižico (dnevnik) vse dohodke in troške!“ Iz navadnega papirja si lahko za malo novcev narediš knjižico, v katero na jedno stran dohodke, na drugo stran troške zapisuješ, in to vselej, kadar-koli krajecar dobiš, in kadar-koli krajecar izdaš. To te bode sčasoma privodilo do tega, da bodeš posebno dohodke z veseljem zapisoval, a troške z nevoljo; s tem se bodeš privadil, da te bode vest pekla in ti očitala, kadar ti bode med troške zapisavati denar, ki si ga izdal za nepotrebne reči, ali ga morebiti celó zapravil, zaigral ali zapil.

Tak zapisnik ima še posebno vrednost, ako zapisuješ vanj tudi cene, po katerih si blago kupil ali prodal. Take zapisnike od vseh let shranjuj, da se bodeš ti in morebiti tudi troji otroci še ravnali po njih zlasti kar se tiče cén.

2. Ne delaj dolgovi! Ta nauk si ima kmetovalec prav posebno zapomniti. Kar velja o

zdravji in boleznih, namreč, da gré zdravje po vrvi doli in po niti nazaj, to velja tudi o dolgovi. Dolg se hitro naredi — dan danes sicer tudi ne, ker ljudje denarja nimajo — a le počasi zopet poplača. Kmet naj zategadelj odlašja in odlašja, predno gre na posodo jemati; naj si pomaga prej na kateri koli način, samo de se ne zadolži. Boljše je pomanjkanje pri jedi in obleki trpeti, nego zadolžiti se. Ako se je kmet le samkrat iz lehkomišljenosti nekoliko zadolžil, malo je upanja, da bode dolg poplačal in se obvaroval pogina.

Če te pa nesreče pri živini, slabe letine ali druge nezgode prisilijo na posodo jemati, glej in premisli dobro, kje in pri kom na posodo jemlješ, in dobro preudari, kdaj ti bode moči izposojeni denar vrniti. A najbolje si zapomni:

3. Varuj se odrtnikov! Dokler je bila postava, po kateri je bil upnik kaznovan, če je zahteval previsokih odstotkov (procentov) in obresti od dolžnikov, tega sveta ni bilo treba. Dan danes pa ta potrebna postava ne velja vsa, kakor poprej. Zato glej, da ne padeš odrtnikom v pest! Ti neusmiljeni ljudje so spravili uže marsikoga na beraško palico, pazi, da tudi Tebe ne bodo!

Išči si denarja pri poštenih ljudeh, kateri so s 5 ali 6 procenti na leto zadovoljni. Dogovori se pa natanko o času vrnitve, da ne prideš v kake nepovoljne pravde. Ako denarja za dalje časa potrebuješ, išči si ga v hranilnici, ako ga drugod pod ugodnimi pogoji dobiti ne moreš. Varuj se pri izposojevanju denarja posebno menjic! Moč menjic (bekselnov) le premalo poznaš, zato dajej rajše dolžna pisma, ako uže drugače denarja na posodo dobiti ne moreš.

4. Ne pijančevaj! Nerači smo ta nauk zapisali, ali vest nam je velevala, le zapiši ga, kajti ravno pijančevanje je krivo tolikemu siromaštvu naših kmetov, toliki posilni razprodaji kmetijstev. Posebno se je po Slovenskem ta grda strast zelo udomačila, in res bi potrebno bilo, da se naredi postava proti pijančevanju. Naj se pije za potrebo, naj pije mož kapljico vina večkrat, kadar težko dela, naj si tudi v praznikih privoščji kozarec vina, ali pijančevati s tako nezmernostjo, kakor se semtertje nahaja, je grdo, in pripravlja gotov pogin kmetu in vsej njegovi družini. Če si tudi sam doma vina pridelal, ne pij ga preobilo. Pomisli, da te je pridelovanje vina mnogo stalo, da te je vinograd gotov denar stal, ako ne ravno tebe, pa tvojega očeta ali deda, pomisli, da imaš od vinograda davek, da te je obdelovanje gorice in spravljanje vina tudi dosta stalo! Za vino ti je dobiti zopet gotovega denarja, da plačaš davek, da si to in ono preskrbiš.

Dopisi.

Iz Središča. (Modrinjakova svečanost.) (Dalje.) V času Modrinjakovega življenja niso bila strankarska nasprotja, kakor sedaj; Slovenec

se tistokrat ni vedel in ni smel glasiti, naše stranke tedaj niti bilo ni, — Nemčur je že takrat hotel biti ošaben, zapovedajoč paša: vse je imelo lakotni nemški „žmah“. Modrinjak je sprevidel „falengo“ naše malomarnosti, ter spoznal, da ta zamore nas popolnoma oslabiliti, a nasprotnike močne napraviti. — Modrinjak je sprevidel, da pri takih razmerah, pri taki naši lenobi ne moremo pričakovati, da bi bili kedaj sami svoji, da bi dobili kedaj to, kar nam gre po božjej in svetovnej postavi, ter da bi postali kedaj enakopraven narod. Modrinjak je toraj delal v svojem okrogu, kar se je dalo, da bi se znebili lakotnih nemčurjev, ki so nas sezali kakor pijavke. Narodni značaj Modrinjakov nam kaže njegova leta 1813. zložena pesen, koja nam je priča Modrinjakove ljubavi in navdušenosti za nas in ki kaže srditost njegovo do naših nemčurjev. Ena kitica te pesni se glasi: „Erjav kakti Judež bodi! — Naj te pes za plotom jé; — Med Slovence naj ne hodi, — Ki je prav Slovenec ne.“ O takratnih nemškutarjih ali „švabih“ piše Modrinjak: „V nadrah maternih se shrani, — V njenej reji se zredi, — Mačeho oslepno brani, — Mater pa za nič drži.“ Ta kitica se žalibog še dandanes uresničuje, ker izdajci ne manjka, ki svoj narod zaničujejo in nasprotnike branijo. Ko bi te žalostne nezgode ne bilo, potem bi Slovenci v marsikterem obziru na boljšem bili. Modrinjakovo veselje do dela nam potrjuje njegovo pevanje: „Čepi, sekira, motika, — Srp, kosa, plažna otika, — Razohe i zobače, — To je, kar zdravje da i kruh“. Lepo lastnost Modrinjakovo, veselje do dela, bi pač naj Slovenci posnemali, in sicer v vsakem stanu. — Gospod in učenjak naj dela duševno za narod, a kmetovalec naj skrbi, da si z delom svoje stanje tako vzdržuje, da mu ne bo treba iskati pomoči pri nasprotnikih. — Potem bomo neodvisni gospodarji in delali bomo, ter stali zvesto za svoj narod, brez ozirov na nasprotnike. — Moč nasprotnikov, ki sedaj v denarnih zadevah uplivajo na nas, bode potem zginila, in narod naš bode tem laglje in hitreje dospel do cilja. (Dalje prihodnjič.)

Od sv. Petra pri Radgoni. (Slabo vreme) nas uže cel mesec zmirom nadleguje, tako da je ljudstvo prav nevoljno, ker ne more nobenega dela v redu opraviti. Ako kateri dan milo solnce saj nekoliko posije skozi oblake, vendar drugi dan se že pa zopet prevleče nebo z gostimi oblaki, iz katerih potem po dva dni dež lije. Trgatev se letos ljudje zaradi neugodnega vremena niso tako veselili, kakor sicer, akoravno je skoraj vsak več naprešal, se ve da, kjer ni toča gospodarila, kakor lani; dobro pa letošnje vino ne bo tako, kakor lani, zato ker je grozdje nekoliko pozneje, kakor lani ocvetelo, in se mehčalo, nekaj pa tudi zato, ker je bilo proti koncu septembra, kakor v oktobru preveč deževnih in hladnih dni. Ozimino so ljudje letos prav težko posejali.